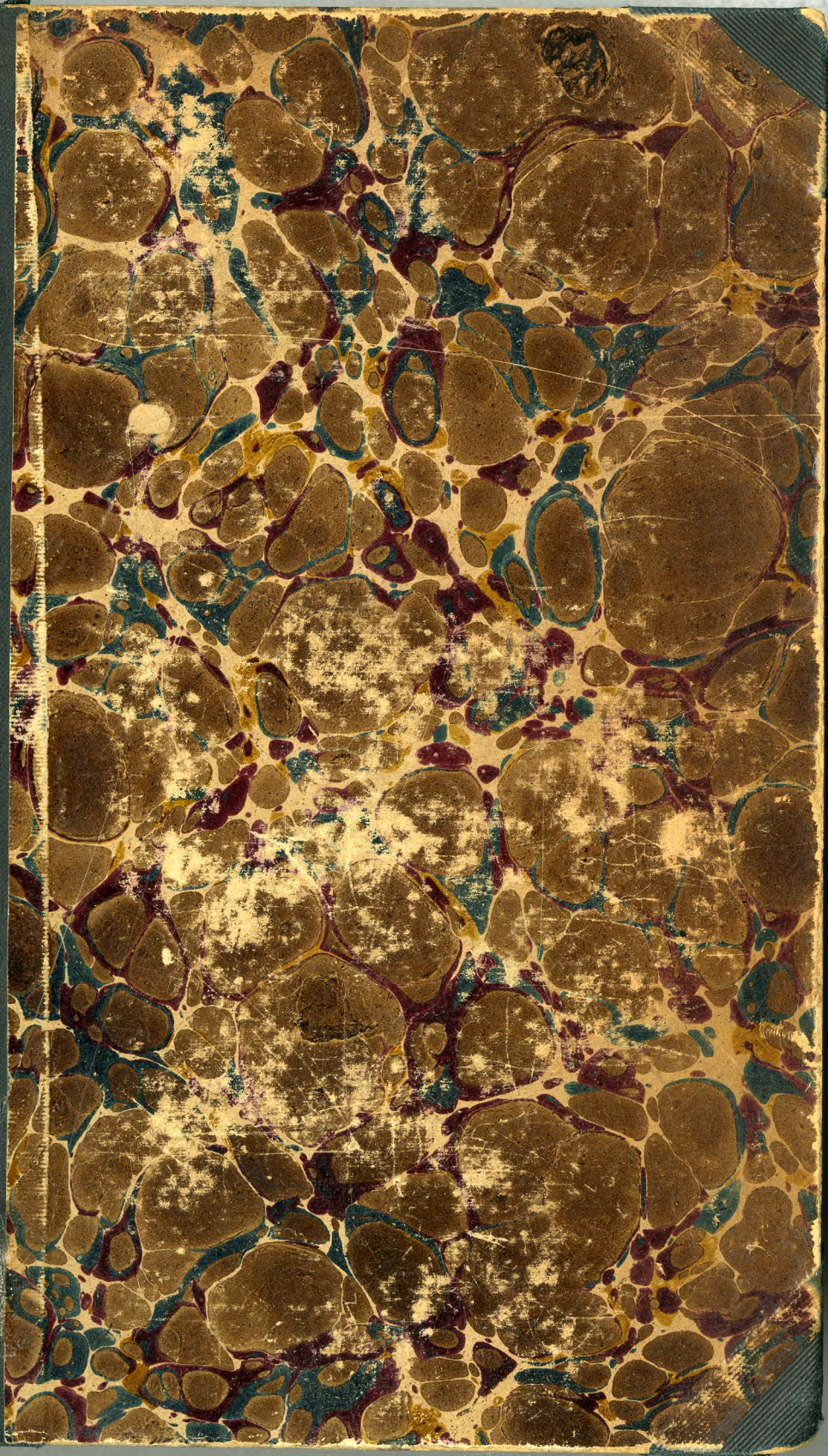

Politikai
röpiratok.

204.

204
1912

A LEGVESZEDELMESEBB SZÉDELGÉS.

IRTA

KONT A. SÁNDOR.

JELIGE: Ne higgy annak, ki állítja, hogy
munka és takarékoság nélkül
meg lehet gazdagodni, mert az
ellenséged.

FRANKLIN.

Ára 40 krajczar.

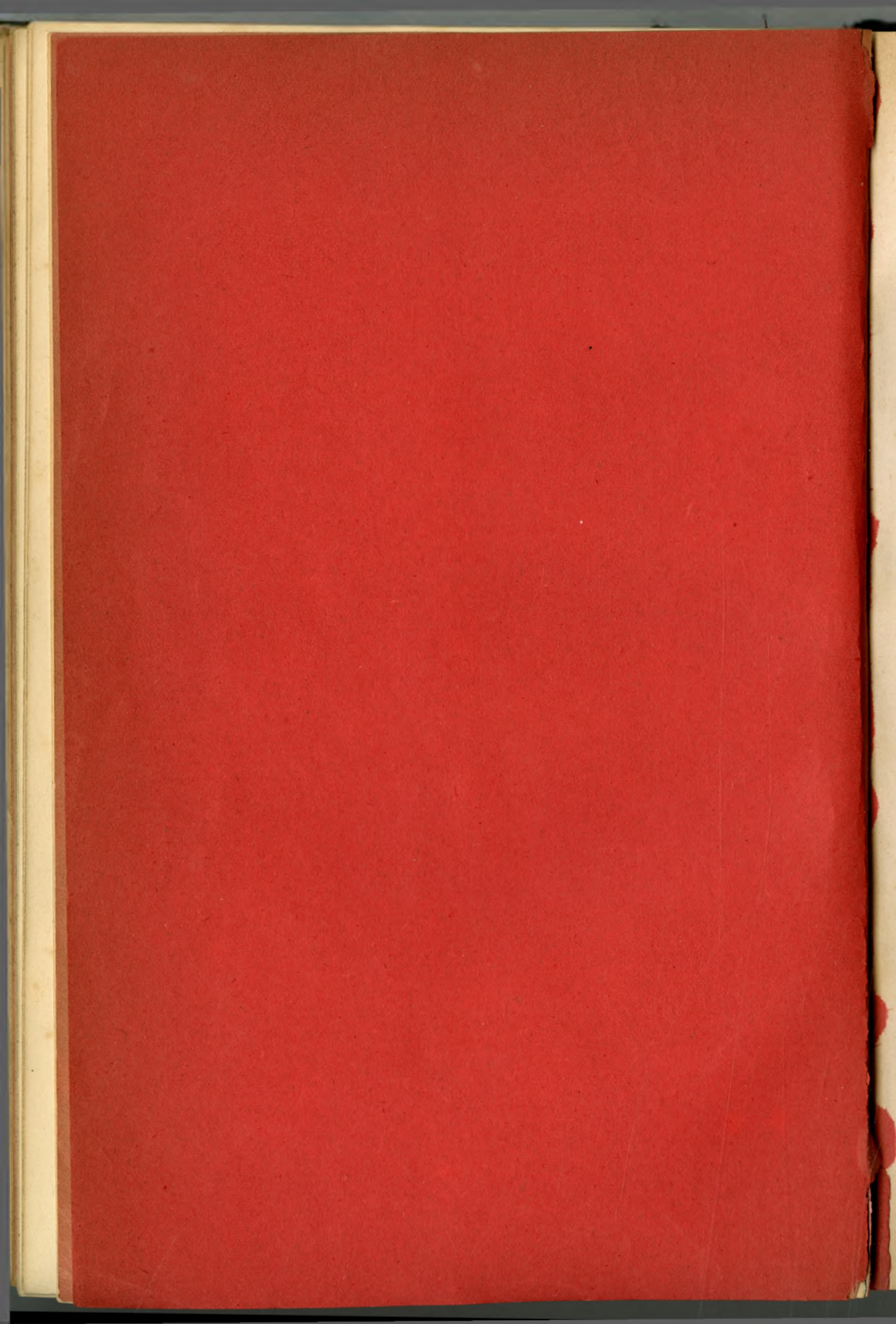

12.

BUDAPEST, 1882.

NYOMATOTT KÁROLYI, MORVAY ÉS MÉREINÉL.

V., Fő-út, Tüköry palota.

A LEGVESZEDELMESEBB
SZÉDELGÉS.

IRTA

✓
KONT A. SÁNDOR

*Jelige: Ne higgy annak, ki állítja, hogy
munka és takarékosság nélkül meg-
lehet gazdagodnod, mert az ellen-
séged.*

FRANKLIN.

Ára 40 krajczár.

BUDAPEST, 1882.

NYOMATOTT KAROLYI, MORVAY ÉS MÉRÉINÉL.

V., Fő-út, Tűkőry palota.

51672 0276107

A LEGVÉSZEDELMESEBB
SZEDÉLÉS.

KÖNYV
DR. BALLAGI GÉZA

BUDAPEST, 1922.
KÖNYV- és Papírgyártó Rt. Budapesti Könyv- és Papírgyártó Rt.

A lipótvárosi polgári körnek ajánlom e kis füzetet. Nagyérdekű s társadalmunk különböző viszonyaiban életbevágó kérdést fejtegetek ebben, oly kérdést, melylyel talán a darázs-fészekbe nyúlástól félve, eddig előttem kevesen foglalkoztak, bár a bajt jól ismerték. Őszintén s leplezetlenül szólok e sorokban; egyéni érdek nem bánt, egyéni ellenszenv nem vezérel, mert szerencsére távol tudtam állani mindég e veszélyes néptől, melynek működését itt vázolom. De vezérel komoly meggyőződés, hogy e baj társadalmi életünk egyik rákfenéje, melynek kiirtásában közreműködni minden honpolgárnak joga s kötelessége. Megismerkedtem e bajjal s nem futolag, hanem évek hosszában folytatott tanulmány útján s ime! most megteszem kötelességemet. Lehet, hogy a kötelesség teljesítése kellemetlenséget okozhat egyénileg, elfogom tűrni s nem panaszlom fel utána. Célom csak az volt, hogy a bajon segíthessek. Ezért is ajánlom e füzetet a lipótvárosi kör t. tagjai figyelmébe. Mint a kör egyik szerény tagjának alkalmam volt többször meggyőződni, hogy Önök melegen karolnak fel

*minden közérdekű ügyet s azt részint a törvényhozás
útján, részint társadalmi eszközökkel elősegíteni igye-
keznek. Meggyőződésem, hogy kevés fontosabb s égetőbb
ügy van, mint a mit e füzetben tárgyalok; meggyőző-
désem, hogy ez ügyben Önök hivatvák első sorban a
működésre s Önök tenni is fognak. Itéljenek!*

Budapesten. 1882. okt. 1-jén.

A szerző.

Társadalmi életünk tömérdek baját a magyar sajtó és közvélemény sokkal csekélyebb gonddal kíséri s sokkal kevesebbet tesz azok érdekében, mint jogosan megvárhatnók. Évtizedek óta uton-utfélen halljuk a szót, hogy a magyarban sok a szalmaláng, hogy nincs benne elég hajlam a takarékosagra, hogy könnyen hívó s saját érdekeit védeni nem képes. De a vádakat mindenkor csak általánosságokban mondják el, s nem egyszer történik meg, hogy midőn egyes ily bűnökről kell megemlékezni, álszeméremből, vagy a viszonyok nem ismerése miatt azt némi tulzással nemzeti erénynek tüntetik fel; általánosságban s hangzatos phrasisokkal igyekeznek is a bajon segíteni, de csak általánosságban. Ily szomorú viszonyokból ered azután, hogy nemzeti kulturánk s politikai érettségünk aránylag meglepő s egyes részleteiben mindenesetre örvendetes haladása mellett társadalmi életünk a legszomorubb hátramaradottságot tünteti fel. Igazabban szólva nincs is társadalmunk. Még az intelligens osztály sem képes önálló tevékenységre, sőt, mi több, a fővárosi polgárság körében megindult társadalmi mozgalmaknál is a legelső dolgok közé tartozik az államhatalom gyámoltó kezét venni igénybe, ha ugyan a megpendített eszmét nem egészen s kizárólag ennek nyakába sozzák.

Merészség lehet ily viszonyok között tőlem, egy ismeretlen nevű ifjutól, ha a magyar társadalmi élet egyik sebére, egy kevéssé ismert, de százakat s ezre-

ket régóta szorongató bajra akarom a magyar közvélemény figyelmét felhívni. Lesz-e ereje szavaimnak? Figyelembe veszik-e meggyőződésből s hosszas lelkiismeretes megfontolás után eredő feljajdulásomat s nem lesz-e annak is szomorú magyaros végzete a félreértés, vagy, a mi még nagyobb baj, a meg nem hallgatás? Ki tudná megmondani?

De még sem habozom. Leirom azt, a mit tudok s elmondom mind, a mit tapasztaltam.

A baj, melyről szólni akarok nem közönséges. Nem; valóban rettenetes valami. Ragályos betegségek ellen a lassan-lassan erősülő tudományos tapasztalat megóvhat bennünket; nyílt ellenséget visszaver a férfi kar: társadalmunk ama titkos ellensége, melyről szólni akarok, veszélyesebb, mert alattomos s körül tekintő; erősebb s legyőzhetlenebb, mert polyphoz hasonlóan száz és száz karral láncolja le áldozatát s a szerencsétlen képzeletét s reményét felcsigázva mámorító kéjben tartja, míg lassanként minden csepp vérét ki nem szívja.

A nálunk újabb időkben annyira elterjedt zugbankárokról szólok, e vipera fajról, mely mások felizgatott vágyaiból táplálkozik, s melynek ingyenélő hada ma már éjszaktól délig s kelettől nyugotig behálozta az országot bűnös üzelveivel s a hirtelen gazdagodás ködképét tárva fel csillogó «értékpapírok» s «sorsjegyek» özönét bocsátja szét, hogy megölje derék népünk munkakedvét s kicsikarja zsebéből azt a néhány fillért, melyet önszorgalom vagy atyáinak takarékosága egybehalmoztak.

A legtöbb embernek hazánkban fogalma sincs ez undok fajzatról, míg hálójába nem kerül. Mint a mér-

ges pókok, elrejtett zugokban tartózkodnak ők is s szabályosan fonják ott hálójukat, s ebben nincs görcs, mely nyílt összeütközésbe jönne a törvény, rendőrség tekintélyével, sőt valami csin s tetszetőség van munkájokon, mint a madaraknak kitett lépen, mert hiszen ők nem közönséges rablók s zsványok, kik fegyverrel kezökben s dörgő szavakkal támadják meg az embereket. Nem, már csak azért sem, mert az ilyenekre nézve a mi «felvilágosodott» korunkban rossz idő jár. A rablókat s zsványokat ma már fel is akasztják s a zugbankár tudja, vagy legalább borzadva sejti, hogy ez rossz dolog. De miért is tenne ő ilyesmit? A tudatlan rabló, ki talán azért, hogy éhező gyermekének egy falat kenyeret szerezzen, büntetve vetemedik, csakhamar rajta veszt mesterségének gyakorlásában s alig pár száz forintot szerezhet sokkal nagyobb fáradsággal, míg a «bankár ur», az arany láncokban bővölködő s jól táplált férfit, ki előtt még excellentiás urak is tisztelettel emelnek kalapot, ugyanannyi idő alatt tisztán ravaszsággal és munka veszély nélkül hiszékeny emberektől sok ezreket seper be. Mindenki tudja s legalább egy-két példából tapasztalja, hogy a tőzsde üzlettel mily óriási vagyona lehet szert tenni, nem ritka eset, hogy valaki sorsjegy után gazdaggá lesz; de a sok ember közül, ki ezt látja s sovárogyva tapasztalja, vajmi kevés az, ki e tőzsde- s szerencsejátékok módját megértené s okosan használná fel. Az ilyeneket hálózza be a zugbankár, felkölti reményét, kiolthatlan vágyat ébreszt bennök a csillogó milliomok után s magával ragadva a szerencsétleneket csaknem eszméletlen állapotban viszi — az anyagi s erkölcsi súlyedés s az öngyilkosság útjára.

Ne értsenek félre. Nem a pénzüzetek, nem a tőzsdejátékosok ellen szólalok fel. Van a pénzüzérkedésben észszerű, szükséges elem is. Stein Lőrincz, a legjelesebb nemzetgazdák egyike, a tőzsdét a közgazdasági élet lüktető szívének nevezte el, ama csodás gépezetnek, mely életet s erőt ad a nemzeteknek s a társadalmi s közgazdasági tevékenység irányát szabja meg. Kicsinyes felfogás s vak tudatlanság volna egyetlen szóval is bántani a bankárokat s a tőzsde embe-reit. Ellenkezőleg, kalapot emelhetünk mindenkor előttök, ők a nemzettel egyik kiváló elemét képviselik s komoly férfias munkájuk által a nemzet háláját érdemelik ki.

De a zugbankár csak névben hasonlít e tisztelt testülethez. Közönséges gonosztevők ők, kik a bankár nevet bitorolják. Az uzsorás, ki zálogközvetítőnek vagy ügyvédnek hívja magát, az üzérkedő pap s képviselő, a népek békéjét önzésből megzavaró diplomata s annyi más gazember bizonynyal nem lesz becsületesebbé, ha akasztófa helyett érdemjeleket kap. Így vagyunk a zug bankárokkal is. A bankárok tisztelt osztályának tekintélye nem csorbul általuk, mert becstelen emberek minden társadalmi osztályban találhatók, de viszont az ő működésök sem lesz más, ha nem bakonyi rablónak, hanem budapesti bankároknak hivatják magukat.

Sajnos azonban, hogy a pénzüzérkedés nehéz s hosszas tanulmányozást s tapasztalatot igénylő munkájához ily lelketlen emberek is hozzáférhetnek, mert működésök ép ezért sokkal veszélyesebb, mint másoké. Minél complicáltabb valamely munka, annál több a kibuvó. A közönséges rabló ellenében egyszerű fegyverrel védekezhettünk, a csaló kereskedővel szemben egy

kis óvatosság megvéd, még a rettegett uzsorás sem képes úgy elaltatni áldozatait, hogy azok, ha elég erkölcsi bátorságuk van, meg ne szabadulhatnának körmei közül: a zugbankárok hálójából ellenben rendesen nincs menekvés. Ők nem támadnak, csak ígérnek; nem kívánnak egyszerre sokat, sőt látszólag önfeláldozással dolgoznak; nem tesznek semmi titokszerűt, mindent szeme elé tárnak az áldozatnak s bizony nem tehetnek róla, ha azok talán mégis másként értik. A pénzüzletek oly nehéz dolgok s az áldozat rendesen oly tudatlan. Nem volt semmi tettökben, a mit a törvény szigora üldözhetne s mégis megcsalták embertársaikat. Nem, helytelen a kifejezés, nem megcsalták, hanem megölték. Nemcsak pénzt veszik el, de lelkét is. A csillogó remények megsemmisítik munkakedvét s később a háló, melybe jutottak, s melynek köteleit nyakuk körül mindinkább érzik, életkedvöket teszi tönkre. S mindez fokenként megy, a nélkül, hogy észrevennék. A rettegett polyp óriási szemével megbüvöli előbb áldozatait, husos lágy karjának első érintését nem érzi senki nagyon kellemetlennek, s midőn e kar ezer s ezer szipolyával az élő testbe bemerült, midőn az óriási szem már borzalmat kelt s a megsemmisülés ijesztő réme elől futni készül a láb, már minden, de minden késő. A kiszivattyuzott test gyenge s tehetetlen s a szörnyeteg szív, szív tovább, míg végre értéktelen lesz előtte a hulla s eldobja azt.

Ily rettenetes alakja társadalmunknak a zugbankár. A Hugo Victor polypjához lehet csak hasonlítani. De még ennél is szörnyetegebb, mert hiszen ember, kiről feltehetnők, hogy érezni tud. Az ily embernek azonban az érzelem csak arra való, hogy játszék vele;

az ily lény mindent csak latol s latol s ki hálójába került, az csak egy tárgy előtte. Játszik vele, mint macska az egérrel, de a játék, a milliomok után vágyódó lélekkel, nem a kedély, hanem a kiszámított ravaszság játéka.

* * *

Pár évvel ezelőtt tisztos öreg özvegyasszonnyal találkoztam egy ügyvéd barátom irodájában. Sirva adta elő panaszát.

»Hat hónapja lesz — mondá többek között — hogy megjelent nálam két ur, kik magukat X bankház megbizottjainak adták ki; kik nekem — mint mondták — szerencsés hirt hoztak. Meglepetve fogadtam őket, mivel soha életemben nem volt összeköttetésem bankárokkal s a nevezett bankháznak hírére sem hallottam. Kifejezést is adtam e meglepetésemnek. De azok az urak elmondták, hogy a bankház ismer engem jól, tudakozódásai után meggyőződött, hogy becsületes nő vagyok, adósságaim nincsenek s ezért elhatározta, hogy »megtisztel« engem egy 500 forintról szóló eredeti járadéktervvel, melylyel biztos nyereséget igen csekély havi összegekkel lehet eszközölni. Mondtam az uraknak, hogy szegény asszony vagyok, egyedüli biztos jövedelmem az a kis nyugdíj, melyet boldogult férjem után kapok s az ily pénzmanipulációhoz nem is értek. De az urak nem tágitottak, egyik még mintegy neheztelve kérdezé, hogy talán csak nem akarom visszautasítani ezt a nagylelkű adományt, mely lehetővé teszi, hogy könnyű szerrel nagy vagyonhoz juthassak. Addig

beszéltek míg magam is örvendezni kezdtem a nagy szerencsének, mely ért; kinyilatkoztattam, hogy kész vagyok a bankház nagylelkü adományát elfogadni. Erre ők azonnal több ívet irattak alá velem — úgy hiszem, egy váltó is volt közte — s megnyugtattak, hogy mindez csak formalitásból történik, mivel a rend úgy kívánja, ők különben teljesen megbiznak bennem, hogy a fizetéseket pontosan teljesítem.

»Mindent elhittem nekik, oly édes-mázos szavakkal; tudósan tudták előadni. Bár ne hittem volna, most boldog volnék. Mindjárt a papír átvétele alkalmával 50 forintot kellett lefizetnem; azután három hónapon át minden hó elsején 30—30 forintot vittem be a bankházba. Papiraímra nagyon büszke voltam. Kendőbe burkolva imakönyveim mellé tettem s úgy vigyáztam reá, mint a szemem fényére. Nem is volt semmi aggodalmam, a bankháztól minden hónapban kaptam 3—4 frankot, melyről azt mondták, hogy pénzem kamatai, legfeljebb csak azon csodálkoztam, hogy a bankháznak, melyet a nálam járt urak oly nagyszerűnek mondtak, igen kis irodája volt, 5—6 ember alig férhetett belé.

»A harmadik hó letelte után egy nap kora reggel ismét két elegans ur jelent meg nálam. Ugy mutatták be magukat, mint a bankház igazgatói, azt mondták, hogy csak revidiálni jöttek s ezért adjam elő járadékomat. Megijedtem s bemutattam a papirokat. Megnézték s azután elővettek egy más igen gyönyörűen kiállított járadék-tervet, melyre nagy betűkkel az volt írva, hogy 1000 forintos járadék s tudtomra adták, hogy a mult heti sorsolás alkalmával én már a második osztályba jutottam, minek következtében a bankház egy nagyobb járadékkal tisztel meg, mely nem

egy, hanem két biztos nyereménnyel jár s mely havonként 6 arany frankot jövedelmez. Most azonban 150 forintot kell fizetnem, hogy a beigtatási költségek, mint ők mondták, fedeztessenek. Elmondtam, hogy ily nagy összeg készpénzem nincs, de azért nem hagytak nyugtot, azt mondták, hogy valamit okvetlenül kell fizetnem, a hátralékot pedig ők fogják nekem előlegezni s helyettem befizetni. Megköszöntem jóságukat s újra aláírtam az elem tett váltókat s nyomtatott iveket. Szerettem volna azokat átolvasni, de az uraknak egyszerre sietős lett a dolguk; így csak futólag tekintetem beléjük, különben is megnyugtattak, hogy az egész csak formalitás s mindenben megegyezik azzal, a mi a nálam hagyott járadék-terven feljegyezve áll. Áadtam ekkor az uraknak 30 forintot s megígértem nekik, hogy az »előlegezett« összegért adott váltót a jövő hó elsején beváltom. Hogy ezt megtehessem, elzálogosítottam ékszereimet s ezenkívül nővéremtől kértem kölcsön 40 frtot.

»A részletfizetést ezután is pontosan teljesítettem s semmi akadály nem volt. Mivel azonban a sok fizetés miatt egészen kifogytam pénzemből; gyakran voltam zavarban, a napokban elhatároztam, hogy rejtett kincsemet rövid időre zálogházba viszem. S uram, mi történt velem? Mikor ott a járadék-tervet bemutattam, a pénztárnok elnevette magát, tudtomra adva, hogy az én értékpapiroim nem ér egy »fabatkát« sem, csalók kezébe kerültem, pénzemet sohasem kapom vissza, sőt meg kell fizetnem az aláírt váltókat is. Most itt vagyok, tanácsoljon ügyvéd ur, mit tegyek«.

Ez volt az özvegyasszony panaszának lényege. Az ügyvéd első sorban a rendőrséghez folyamodott, onnan

a bünyfenyitő törvényszékhez; innen a járásbirósághoz utasították. Hasztalan. Lépéseinek eredménye nem volt, a törvény a rendkívül ravaszsággal szerkesztett járadék-terv kibocsájtói ellen nem tehetett semmit, sőt még azt sem tudták megakadályozni, hogy a bankház által a váltótörvényszéknél beperelt fedezeti váltókat a szegény özvegyen árverés útján be ne hajtsák. Összevéve több mint 500 forintot kellett a szegény asszonynak fizetnie s ennek fejében nem kapott absolute — semmit vagy legfeljebb azt a drágán megfizetett tudatot, hogy hazánkban nyilvánosnak nevezett banküzlet emberei szabadon rabolhatnak a nélkül, hogy a büntető igazság sujtoló karjától lehetne tartaniok.

* * *

»Emptor debet esse cautum« = »A vevő legyen óvatos«. E mondatot szokták hangsúlyozni jogászaink; ez »aranyelv« adhat vigasztalást sok oly esetben, midőn egyesek furfangos csalásaival szemben a törvény többé nem elegendő.

Valóban úgy látszik, hogy a törvényhozást s igazságszolgáltatást jogtalanul vádoljuk ily esetekben. Ki gondolhatna minden ravasz ember furfangos cselszövényeire s hogyan lehetne a szabályokat oly módon szerkeszteni, hogy azok segítségével egy egyszerű tudatlan s könnyen hívó asszonyt mindenki ellenében megvédhessük.

A zugbankárok üzelmével szemben azonban az ily mentség nem helyes. A fentebbi példa csak egy a sok közül s az áldozatok sorában nemcsak özvegy-asszonyok s könnyelmű fiatal urak, hanem meglett

koru s általában értelmes férfiak is szerepelnek. A zugbankárok családja egészen rendszerezett valami s oly szövevényes, hogy valóban nagyon óvatossá kell lennie annak, ki a kelepczét kikerülheti. Mert nem annyira az ő tervezetökben, mint inkább magában a járadék-papirnak általuk használt módjában van a vakító eszköz s e tervezetek önmagukban is erkölcstelenek.

Három ily játéktervezet mintáját mutatjuk be most olvasóinknak, megjegyezvén, hogy mindkettő a természet után van teljesen híven, minden töldás s félremagyarázás nélkül leírva, a mint arról a kezünk között levő eredeti után bárki is teljesen meggyőződhetik. Az egyik 5000, a másik 1000, a harmadik 500 forintról szól s mindhárom budapesti bankháztól ered s pedig — tegyük hozzá már most — nem is a legrosszabb fajtából, azaz nem olyanoktól, melyek a kizsebelést egész a végletekig üznék:

A) Minta.

Nagy folió iv mellékletekkel, első lapján magyar s német nyelven a játékterv, második lapján pedig a szelvények. Mindkét lap kiállítása a nyomdászat remeklése. Halvány sárga víznyomással ellátott alapon tiszta szép s itt-ott aranybetűkkel vegyített nyomtatással van felsorolva a feltételek özöne. A széleket csinos arabeskek borítják s egyes szegleteken s más helyeken azonkívül kirívó kék nyomatásu keretben csinos alakok vannak, melyek (a zugbankár üzelmének gunyolására) a szorgalmat s takarékossgot jelképezik.

As első lapon az aranybetűkkel nyomtatott, tehát mindenestre legelőbb feltűnő szavak a következők:

- 5000 forintos arany államjáraadék kötvény**
- 1 drb 100 forintos 1880-ki tiszavölgyi sorsjegy**
- 1 drb 50 forintos magyar díj-sorsjegy**
- 1 drb Budapest (budai) sorsjegy.**

Továbbá nagyobb betűkkel nyomtatva még a következők:

Ezen kölcsön adómentes s 4%-os kamataival aranyban a magyar kir. állam által van kiadva és biztosítva.

Jegyzéke a sorsjegyeknek

(következik 20 sorsjegy mindenütt a főnyeremény 10—200,000 frtig compact betűkkel nyomva s alatta aranybetűkkel e jegyzet: Ezen sorsjegyek sorozatai és számai a vevőnek a 2-ik részlet lefizetése után tudtára adatnak. Ennek következtében csak a vevőnek érdeke a 2-ik részletet mihamarább befizetni, hogy a fenti sorsjegyekre már a jövő huzásban játszhassek.)

Koronája mindennek az ökölnyi betűkkel, még a szélre is nyomtatott jegyzet:

Évenként körülbelől 50 huzás, körülbelől 7 millio forint nyereménnyel.

A hátsó lapon vannak a szines s aranyos nyomással ellátott szelvények, mindenik (a nagyobb biztonság látszata kedvéért) megszámozva s a kibocsátó »Bank- és váltó-üzlet« jegyével ellátva, melynek pecsétje ezenkívül mint víznyomás, az egész ivet elborítja.

E feltűnő irással szemben a vevő kötelezettségei is előszámlálvák, de oly apró betűkkel nyomtatva s oly complicált alakban, hogy elolvasása is nehéz, megér-

tése csaknem lehetetlen. S nagyobb óvatosság kedvéért még alul oda van téve: Kéretik a járadék-tervet az átvételnél jól átolvasni, mivel csak annak tartalmáért vagyunk felelősek.

B) Minta.

Zöldes kék alapszinü (melynek nagy előnye, hogy az apró betűket még nehezebben olvastatja) hasonló színü s beosztásu nyomással, kivéven, hogy a feltünő keretek s nyomtatások vérvörös színűek. 1000 forintos 4⁰/₀-os magyar kir. államjáradék-ról szól s szintén 20 sorsjegyet ajánl vevőinek. Szélfelirata következő:

Évenként körülbelöl 45 huzás, körülbelöl 5 millió forint nyereménnyel.

Egyetlen sor van benne tiszta arany szegélylyel s így egészen kitüntetve s e sor (melyet a vevők legnagyobb ámitásokra a járadéktervre magára szoktak vonatkoztatni) szórul-szóra így hangzik:

Ezen kölcsön adómentes s 4⁰/₀-os kamataival aranyban a magyar kir. állam által van kiadva s biztosítva.

Az első lap többi része csaknem ugyanaz, mint A) mintában. A hátsó lapon vannak a zöldes-kék színü megnyerő szépségü szelvények e felirattal: A fenti számü járadékterv föltételei értelmében ezen szelvény a részlet lefizetése után 10 frankkal (ez veres betűkkel) oszt. értékü aranyban pénztárunknál beváltatik.

Tehát az ígéretek itt is mind feltünő nagy betűkkel nyomattak, a feltételek pedig apró alig olvasható betűkkel.

Toldalékul még egy külön lap van tisztán »érték papir szelvény«-ekből csalogatóul rózsaszínű s cifrázott alapu papirra nyomva s minden szelvény közepén széles s szegélyezett arany szallagban e szavak »100 frt m. k. 4°/_o-os állam aranyjára adókat« s alatta közvetlenül compact betűkkel a másik csalogató aláírás: »E kölcsön adómentes stb.«

C) Minta.

Az előbbieknél még cifrább. Széles különböző színben készült architektonikus jellegű czimlapján angyalok, griffmadarak s más phantastikus képek sorozatában látható az illető »Bank- és váltó-ház« palotája (már t. i. a hol üzlete van), mellette park, vágató fogatok s elegans sürgő-forgó közönség. A szöveg magyar, német, francia, sőt oláh nyelven is van, benső lapjai s a szelvények rózsaszínűek s viola alapuak, mind-ammellett elég izlésesek, úgy hogy visszataszító nincs bennök. A szöveg megosztása csak olyan, mint a többinél, azzal a különbséggel, hogy itt a vevő kötelezettségei már nem is az első lapon, hanem bent elrejtett helyen fordulnak elő s a szélekre tett csalogató lép 15 millió forintot ígér.

Mint közösen jellemző dolgot említjük fel, hogy egyetlen járadék-terven sincs pontosan s határozott számokban megjelölve, hogy mennyit kell az illetőnek havonként fizetnie, e helyett 6—8 rengeteg hosszú periodusokba foglalt s mindennemű feltételekhez kapcsolt meghatározások állanak. Mintául álljanak a következők:

»A fenti c) alatt említett sorsjegyekre nézve a jogosító levelünk törvényes tulajdonosainak joguk van 1883 január 1-ig a mai árkelet szerinti tőke és 6% kamat fizetése, és fenti számra valamint alanti sorsjegyekre szóló husz darab játékterv és számlaveleink visszaszármaztatása és valamennyi részlet kifizetésének igazolása mellett az összes említett sorsjegyeket eredetiben átvenni. — Ezen átvételi jogban azonban egyes tagokat (azaz egy vagy több olyan tagtársat, melyben az egész husz tagu társaság képviselve még nincsen) sem részben, sem egészben azért nem részesíthetjük, mivel a sorsjegyek különfélék lévén, egyenlő részekre nem oszthatók; hanem ha a sorsjegyek, a fent kitűzött határnápig — a mikor az ezen sorsjegyekre vonatkozó átvételi és játszási jog megszűnik — a teljes számu társaság által *) át nem vételnének, mi minden tőzsdei és bírói eljárás elkerülésével, a sorsjegyeket az akkori árkelet szerint részünkre elszámoljuk vagy eladjuk és az általunk a sorsjegyek megszerzésénél fizetett összeget és az utána járó 6% kamatokat levonván, a bejött árból, a még fennmaradó felesleget husz egyenlő részre felosztván, egy-egy huszadrészt mindegyik tagnak az igazoló- és vevő által lenyugtázandó okmányok visszaadása mellett készpénzben fizetjük«.

Megjegyzendő, hogy mindenik játék terven (nagyobb hitelesség kedvéért) még a «bank- és váltóúzlet» pecsétjével átütött bélyeg is van s a bankár sajátkezü aláírásának utánnomata sok helyen látható.

Láthatjuk tehát, hogy a művelet alapja mindenütt egyenlő s ugyanazon elvek szerint történik. Tegyük most hozzá egy pár kritikai megjegyzést.

A czifra papír, az igérvények tüntető előtérbe helyezése még csak egyszerű szédelgés s így arra több szót nem vesztegetünk. Nagyobb fogás már az a körülmény, hogy mindenütt kirívó betűkkel van írva, hogy «ezen kölcsönt az állam biztosítja». Kétségtelen, hogy ez is csak fogás. Az illető zűgbankár könnyen bebizonyíthatja, hogy ő ezt nem saját járadéktervére, hanem az állam járadékpapírra értette, de az is bizonyos, hogy a vevő könnyen értheti másként, sőt másként is kell

*) E társaság tagjai egymást nem ismerik, egymás létezéséről nem is tudnak s így a feltétel absurdum.

a tapasztalatlan embernek értenie, mivel csak «ezen» kölcsönről van szó s közvetlen a hangzatos «Járadékterv» felirat után néhány sorral áll.

Hasonló szemfényvesztés fordul elő továbbá az üzlet cégének megválasztásában. A kereskedelmi törvény erre vonatkozólag így szól: «Kereskedők, kik üzletüket egyedül folytatják, cégül saját polgári nevüket és pedig legalább vezetéknevüket kötelesek használni. Cégükhöz oly toldást nem csatolhatnak, mely társas viszonyra mutatna. Ellenben szabadságukban áll oly toldásokkal élni, melyek a személy vagy az üzlet közelebbi megjelölésére szolgálnak.» A törvény eme tág s igen veszedelmes engedményét a szédelgő zúgbankárok, ép úgy mint a szédelgő kereskedők egyáltalán, nagyon fel tudják használni. Budapesten végigmenve csaknem minden nagyobb utcában találunk egy «Országos árucarnok»-ot, «Nemzetközi üzlet»-et, «Általános hitelbank»-ot, «Nemzetközi bank- és váltóüzlet»-et stb. s mind e mellett csak egy egy szédelgő rejtőzik, rendesen a legveszélyesebb fajból. Pár évvel ezelőtt a József téren, hol tudvalevőleg az osztrák-magyar bank létezik, az a hatalmas társulat, mely a papírpénzt adja ki, volt egy csillogó kirakatu zúgbankár boltja, mely felett óriási aranyozott betűkkel e szavak voltak olvashatók: „**Osztrák-magyar bank-intézet**“. Ha már most egy ily szédelgő, a minthogy arra teljes joga van, nagy hirdetésekben e név alatt ajánlja cégét és pedig váltó-üzletét leszámítolás céljából, az előleg osztályt előlegek szolgáltatása céljából, a részletosztályt értékpapiroknak részletfizetésre történő megvétele tekintetéből, a takarékosztályt részbetéteknek kamat fizetés melletti átvételére és

végre a tőzsde-osztályt értékpapirokkal a tőzsdén eszközendő műveletek céljából stb. hogyan tudhassa a szegény vidéki ember, hogy mind e sok osztályt egyetlen ember kezeli egy pár irnokkal egy kis csillogó, de adóssággal szerzett butorokkal megrakott szobában s hogyan tudhassa, hogy (a mi sokkal lényesebb) e nagy garral hirdetett «üzletek» tulajdonosainak rendszeresen semminemű vagyonuk sincs, sőt még a napi kiadásokat sem volnának képesek kezdetben fedezni, ha fel nem találtak volna a szédelés ama nemeit, mely a kaucziók mellett alkalmazott tisztviselők, uzso-rára elhelyezendő kölcsönpénzek stb. értékesítéséből áll.

Igaz ugyan, hogy a járadék tervezeteken s más kiadványaikon, a mint erre őket a kereskedelmi törvény idézett szakasza is kötelezi, kiteszik még nevüket is. De ez csak újabb szemfényvesztésre ad alkalmat. Megmondjuk mindjárt, hogyan. Mindenki tudja, hogy a papirpénzen az osztrák-magyar bank czége alatt még a vezérigazgató s mások neve is aláíratik; hasonló eljárás van a nagy részvénytársulatoknál. Ezt tudja jól a zúgbankár is s ezért a hangzatos czéget feljegyzí a járadéktervezetre nagy betűkkel s közvetlen alá apró alig észrevehető betűkkel odairja saját nevét is, így p,

ELSŐ BUDAPESTI BANK- és VÁLTÓ-ÜZLET

Grünmandl.

Természetes, hogy az olvasó csak a hangzatos czímet látja s ha e mellett még azt olvasta, hogy e nagy czég a Lipótváros egyik előkelő utcájában létezik, (s a szédelgők gondosak a helyiség megválasztásában) bizonyára fel sem tételezi, hogy a jelentékeny üzletet ajánló czég

nem az ország legtekintélyesebb s leginkább szavahi
 hető pénzintézetei közé tartozzék. Hogy a zúgbankár
 körlevelében mindenkor per «mi» és «intézetünk» vagy
 «házunk» beszél, az magától érthető, sőt az is gyakori,
 hogy szédelgők szokása szerint egyes czinkostársaival
 vagy fizetett ügynökeivel érintkezve még fiok intézete-
 ket, tartaléktökét stb. is emleget hitelének emelése
 végett. A csábító czég „**Nemzetközi bank- és váltó-
 üzlet**“ az igérvényen több százszor fordul elő, mint lát-
 tuk, viznyomás helyett az egész első lap alapját is
 képezi s ily esetekben igen gyakran megtörténik, hogy
 az «Abeles» nevet egészen — kifeledi. Igaz, hogy e
 «feledés»-t a kereskedelmi törvény értelmében 500 fo-
 rintig megbüntethetik, de hiszen tapasztalatból tudja,
 hogy ily nemű büntetések vajmi ritkán fordulnak elő
 s ha megtörténik is néha, az a pár száz forint bagatel
 az óriási előnyhöz képest, melyet nagyrészt a hangza-
 tos czim használata szerez számára. Megtörténik néha,
 hogy az illető elég szemtelen még az államczimerét vagy
 más ismert jelvényeket használni s bizony, ha csak
 valamelyik irigy versenytársa fel nem jelenti, bátran
 teheti ezt, a rendőrség ily haszontalanságokkal nálunk
 nem szokott törődni.

* * *

Ezek után láttuk már most a lehető legegyszerűbb példákban, hogy tulajdonkép mit is ígér s mit kíván az ily zúgbankár vevőitől.

A 200 forintról szóló járadéktervnel a számitás körülbelől ez lehet: A vevő fizet első részletül vagy is inkább belépti díjül 40 frtot (mely összeg az agensé)

s azután 32 egymásután következő 10 forintos havi részletet, tehát mellék kiadásokon kívül fizet **360** frtot.

Ennek ellenében kapna, ha ugyan kap (lásd alább) a bankháztól az összes befizetések után:

1. kétszáz forint névértékű arany- járadék à 89 frt	=	178 frt — kr.
2. Egy Rudolf sorsjegy	=	10 » — »
3. Egy Keglevich sorsjegy	=	10 » — »
4. Biztosított nyereményekre 38 frtos	=	15 » 20 »
		<hr/>
összesen		213 frt 20 kr.

A tiszta nyeremény tehát, melyet a zúgbankár egyetlen aránylag rendkívül kis üzletnél csinál **146** frt **80** kr. s a kamatok. Hogy e kamat nem csekély, a 32 havi részlet megmondja. De még világosabb lesz azáltal, ha felemlítjük, hogy a Rudolf koronaherczeg sorsjegy értéke (ez természetesen nincs kitéve a járadék tervezetben) összesen 10 frts, hogy a szerencsétlen játékos ezt kezéhez kaphassa, 10 részletet s a betétet le kell fizetnie, tehát 10 forint értéket kap 140 mond egyszásznegyven forintért. S ha a második (Keglevich) sorsjegyet is megakarja kapni, már 20 részletet kell lefizetnie s mivel ennek értéke is csak 10 frt, a vevő két összesen 20 forint értékű sorsjegyért fizet 240 forintot.

Minél nagyobb a játészó «járadék papir», az uzsora kamat természetesen annál nagyobb lesz. Ha egy 1000 forint névértékű 4⁰/₁₀₀-os állami aranyjáradéokra szóló ily játéktervet veszünk, az arány így áll: A vevőnek fizetnie kell

1. Betétül	=	300 frt.
2. 39 részletet à 40 frt.	=	1560 »
		<hr/>
összesen		1860 frt.

Ennek ellenében a bankház «adna» az üzlet végén

1. 1000 frt járadékpapirt à 89 frt	=	890 frt.
2. 3 sorsjegyet	=	70 »
3. Két biztos nyeremény $\frac{1}{20}$ -át, ezek értéke 32 krtól 8 frtig megy, ve- gyük a legtöbbet	=	8 »
		<hr/>
	összesen	968 frt.

Ez esetben tehát a *szerencsétlen vevő túlfizetése a kamatok elvesztésén kívül 892 frt*, mindenesetre elég nagy uzsora-kamat.

De hiszen — mondják olvasóink — az ily család oly primitív, hogy jóformán csak egészen laikus embereket ragadhat a lépre. Ma, midőn minden napilap börze tábláján látható úgy az aranyjáradékok, mint az egyes sorsjegyek árkelete, nagyon egyszerű számítás szükséges ahhoz, hogy valaki a vásár előnytelen voltát át ne lássa; ha csakugyan nem látja, megérdemlette, hogy megcsalják. *Emptor debet esse cautum.*

Nem is eddig van a vásár. Még csak most következik az a valódi szappanbuborék, melyet a zúgbankár vevői számára feltálat; melynek csillogása még a gyakorlottabb szemeket is megvesztegeti, mely a nagy közönséget e szerencsétlen üzletre vonza, holott az, mint más szappanbuborék, alig egyéb a semminél.

Említettük ugyanis, hogy a zúgbankár játéktervében mindenkor ökölnyi betűkkel s feltűnő helyen milliók nyerésével kecsegteti olvasóit s ez a csalogató szernek valódi alakja, mely minden ily lelkiismeretlen üzlettől elválhatlan s melynek a járadéktervben jelenléte azonnal elárulja, hogy szédelőgöggel van dolgunk, nem

pedig solid bankárokkal, kik szintén (s igen helyesen) igyekeznek a magyar aranyjára adókat s más becses értékpapírokat részletfizetés útján is tulajdonába juttatni azoknak, kik azt egyszerre megvenni nem képesek.

Nézzünk e szappanbuborék szemébe.

Az eladó a tervezet szerint kötelezi magát arra, hogy 15 vagy 20 sorsjegyet a napi árfolyam szerint megvesz egy husztagu társaság számára, azokat a részletfizetés tartama alatt magánál megőrzi, a netán ezekre eső nyereményeknek huszadrészét pedig a vévőnek kiszolgáltatja s végül magukat a sorsjegyeket is átadja nekik.

Igy szól lényegében s nagyjában az ígélet s ehhez járul még a bankárnak számítása, hogy e sorsjegyekkel az illető 5—15 millio forintot is nyerhet. Na már, ha ez áll, akkor csakugyan nem volna felesleges azt a bagatell 146 frtot, vagy 892 frtot risicora tenni. Igaz, hogy a sorsjegyekre biztosan számítani nem lehet, de 20 nagy sorsjegy, melyek közt egyik-másik évenként 2—3-szor is játszik, 1 $\frac{1}{2}$ —2 év alatt csak hozhat valamit, legalább annyit, hogy az említett pár száz forint egy része mégis csak megtérülhet. Ez már oly kézzel fogható — reménység, mely nemcsak a laikusokat képes megszédíteni, hanem néha komoly üzletembereket is.

Nézzük legelőször azokat a gyakran emlegetett milliákat.

Egyik játéktervezet, melynek alapját egy ezer forintos 4 $\frac{0}{10}$ -os állam aranyjára adó kötvény képezi, a következő sorsjegyeket sorolja fel e célból hozzá téve a legfőbb nyereményeket s kiemelve (mint már emli-

tók, a szélre irt óriási betűkkel, hogy évenként körülbelől 45 huzás fordul elő, körülbelől 5 millio forint nyereményel.

Főnyeremény

1 drb 100-frtos Bécs városi sorsjegy . . .	200,000
1 drb 100-frtos 1880. Tiszavölgyi államsorsjegy	100,000
1 drb 100-frtos 1870. m. k. állam sorsjegy	150,000
1 drb Braunschweig herczegségi sorsjegy . . .	50,000
1 drb Budavárosi sorsjegy	20,000
1 drb Salm herczegségi sorsjegy	40,000
1 drb Windischgrätz herczegi sorsjegy . . .	25,000
1 drb Cláry herczegi sorsjegy	20,000
1 drb Waldstein gróf sorsjegy	40,000
1 drb Pálffy hercz- sorsjegy	10,000
1 drb Stanisló városi sorsjegy	10,000
1 drb Innsbruck városi sorsjegy	25,000
1 drb Laibach városi sorsjegy	20,000
1 drb Salzburg városi sorsjegy	30,000
1 drb Krakó városi sorsjegy	20 000
1 drb Rudolf koronaherczeg sorsjegy . . .	20,000
1 drb Szász-Meiningeni herczegségi sorsjegy .	30,000
1 drb Keglevich gróf sorsjegy	10,000
összesen a legnagyobb nyereségek :	830,000

Ez azonban természetesen csak egy huzásra szól s mivel több sorsjegynek több huzása van s a kihuzott sorsjegy helyett a tervszerint állítólag rögtön más hasonló vásároltatik, a milliók ígérgetése nem épen absolut lehetetlenség. Szélhámosság ugyan azt hinni, hogy a zúgbankár Orlicének vagy a gondviselésnek ép oly kiválasztott kegyencze, hogy a legnagyobb nyeremény mindenkor az ő sorsjegyeire essék s azokat

minden egyes húzásnál kisorsolják — de hát ki merné a szerencsét abszolút kétségbe vonni?

Van azonban e szélhámoszágon kívül két nagy bökkenője a dolognak, melyek e milliókkal dobálózást rögtön más színben tüntetik fel.

Az egyik bökkenő abban áll, hogy e sorsjegyekre nem egy, hanem husz vevő közösen játszik. E sorsjegyek értéke a börze árai szerint 7—800 forint, de ha ezer forinton kellene is azt vennie, minden vevő a fentebbi kimutatás szerint mintegy 900 forintot fizet neki érte s így az összes 20 résztvevő azért, hogy 38 hónapig játszhasseék 20 sorsjegyen, fizet $20 \times 900 = 18,000$ forintot. A zúgbankár tehát itt legalább 16—17,000 forintot nyer. Minden vevő csaknem külön egyenként megfizeti a sorsjegyek árát. S mit kap érte? Elméletileg a nyere-mény $\frac{1}{20}$ -át, tehát (legjobb esetben, mint azt a tapasztalat mutatja) egy pár száz forintot. S tényleg, a gyakorlatban — semmit.

A bankár ugyanis, s ez a másik bökkenő, a ke-csegtető sorsjegyeket nem szokta megvásárolni soha s így azok nem is játszhatnak a nyere-ményre. A járadék-terv eldugott pontjai között ugyanis mindenkor akad egy pár, mely őt a kötele-zettség alól a törvény előtt felmenti. A sorsjegyeket a zúgbankár nem egyes vevője, hanem a 20 tagból álló társaság számára veszi az egyes tagok csak a 2-ik részlet lefizetése után tudhatják meg sorozatát és számát, de még azután sem követelhetik, hogy a bankár azokat megszerezze, legfeljebb per útján, mely-nek folyama alatt elég módja lehet neki azokat meg-szerezni, vagy ha zálogba adta, kiváltani. Ily per azon-

ban azonban alig lehetséges, mivel a járadék-terv egyik pontja, melyet egész terjedelmében közöltünk, világosan kimondja, hogy csak az összes husz résztvevőnek egyesült felhívása esetén kell neki azt átadni; ha pedig kivétel nélkül mind a husz, egymás előtt ismeretlen jogosított, a kitűzött napon az átvételre együtt (!) nem jelentkezik, vagy csak egyik is nem fizet valamely részletet, jogában áll a bankháznak a sorsjegyeket eladni s a beszerzésnél kifizetett összeget s kamatot levonva, az esetleges (!) maradék huszadrészét az egyes résztvevőknek készpénzben fizetni ki. Csaknem természetes, hogy az említett viszonyok között a husz vevő közt mindig akad egy-kettő, ki a meghatározott napon a részletet be nem fizetni s így a zúgbankárnak ürügye van a kötelezettségét megszegni. Sokkal előnyösebb tehát (s ez is rendes eljárásuk), ha a huzás előtt egy-egy igérvényt vesznek. Az ily igérvények egy pár forintba kerülnek s így 45 huzásnál legfeljebb 150 forintot fizet s ezért fizettet magának 18,000 forintot. Mondjuk azt az esetet, hogy e zúgbankár bizonyos fokig becsületes s egyes sorsjegyeket (természetes az olcsóbbakat, melyek 20—30 forintba kerülnek) tényleg meg is vesz, tegyük fel, hogy a sorsjegyek esetleges áremelkedése folytán valami vesztesége támad: a 18,000-ból még így is bőven megmarad 16 ezer, oly nyereség, melyet neki a nagy közönség, ha tisztán látná az ügyletet, ha képes volna a sűrű fátyolon, mely a járadéktervet burkolja, keresztülhatolni s kiszámítani s ha megtudná bírálni, hogy miért fizet, bizonyára nem fizetné.

Az eredmény tehát az: hogy a zúgbankár már maga a járadékterv kibocsátása által jelentékenyen megcsalja a nagy közönséget; mert

hamis fogalmat kelt fel benne üzlete jellegéről; nemcsak tekintélyes bankháznak hirdeti magát, de elhiteti a közönséggel, hogy állam által kibocsátott s garantirozott értékpapirokat hoz forgalomba;

megcsalja továbbá, mert csaknem kétszeres értéket szed be tőlök azért, a mit nekik hosszú idő múlva esetleg nyújt;

mert szédelgő jellegű sorsjáték nyeremények részletes s csoportos eladásával köti össze az arany-járadék részletes eladását s így ez utóbbi egyszerű műveletet szándékosan összezavarja s mert

végül egymást nem ismerő emberekből alkotva társaságot oly módon, hogy egyesek hibája a többit becsületesen szerzett jogaiban érzékenyen csorbitja, sőt azoktól egészen megfosztja.

Igy felfegyverkezve s ily ravaszul font s minden egyes részletében gondosan kiokoskodott hálóval ellátva indul utjára a zugprókátor, hogy mint egy modern polyp, embertársai vérét önzőleg kiszívja.

Kisérjük el kissé, míg erkölcsi undorunk engedi, ez utjában.

* * *

Dr. Neumann Sándor, ki hazánkban leginkább foglalkozott az ily üzletek ismertetésével, habár csak jogi szempontból, egy e tárgyról irt jeles röpiratában Budapesten mintegy 20-ra teszi azoknak a «bankházak»-nak számát, melyek sorsjegyek és értékpapírok részletfizetésre eladásával foglalkoznak, de mivel egy pár «bankár» nagy üzletet folytat s 70—80 ügynöke jár szét az országban «balekek fogására» már 1880-ban

a Budapestről szétbocsátott ilyenemü «értékpapírok» összforgalmát 7—8 millióra becsülte.

Számitása aligha nem — csekély. Sokkal borzasztóbb pusztítást visznek végbe ez emberek, a mennyire legalább az én adataimból ítélhetek. Nemcsak a magyar népet, de — nemzetünk hitelének nagy kárára — Szerbia, Románia, Orosz, Török s Görögország lakóit is igyekeznek kizsákmányolni s egyesek még a távol fekvő Palaesztinába is küldtek ily járadéktervezeteket. Különösen ostrom alá vették, mint értesülünk, Románia népét, hol az értékpapírok becséről átlag nagyon hiányos középosztályt a csillogó kötvények s az azokon levő hangzatos szavak nagyon elámitották; tartunk tőle, hogy keserű ébredésekben ellenszenvök nem e szédelgőket, hanem — bár igazságtalanul — emberi természetökből kifolyólag az egész magyar nemzetet fogja sújtani.

A terjesztésre nézve nélkülözhetlen kellék: az úgynök. Tisztességes bankházak rendesen megvárják, hogy a vevő közönség, melyet körlevelek s a lapok hirdetései után értesítenek új vállalataikról, őket üzleteikben keresse fel, a zúgbankár tudja, hogy az ily eljárás solidabb ugyan, de kevésbé jövedelmező s ezért külön üzletembereket küld ki, kik, mint a polypnak karjai, messze kiterjeszkednek az áldozatok összegyűjtésében. Igen találó hasonlat van erre nézve jelen társadalmi viszonyaink között a hirlapirodalom s füzetes vállalatok terjesztésében. A tisztességes lapok s könyvkiadók, csekély kivétellel, egyszerű előfizetési felhívásokat tesznek közé avagy egyes állandóan egy helyen lakó bizományosokat hatalmaznak fel azok terjesztésével: a zúglapokat s ponyvairódmalmi termékeket el

lenben tudvalevőleg tisztességes könyvkereskedőknél kapni is alig lehet, azokat rendszeren a gunyosan úgynevezett «repülő könyvárusok» terjesztik, kik házról-házra járva ostromolják az egyes embereket azok megvételére.

Egyáltalán nem lehet komoly ellenvetésünk a colportage rendszer s az ügynöki terjesztés ellen. Okkalmóddal nagy hasznára vannak azok a forgalom közvetítésének, különösen oly népnél, mint a miénk, mely előfizetni nem szeret, megrendelésekre lusta vagy bizalmatlan. Az ügynöki rendszer jelen kinövései nem magából a rendszerből folynak, hanem abból a körülményből, hogy azt szabályrendeletek által még nem rendezték s a mennyiben rendeletek léteznek, azok végrehajtásával az illető közegek kevésbé gondolkodnak. De következnek továbbá a kinövések abból is, hogy az ügynöki pálya (talán a biztosító társulatokét kivéve) nálunk még meglehetősen lenézett s száz e pályára lépő ember között legalább 80 olyan, kinek rendezett viszonyok között a börtönben kellene ülnie, A «repülő könyvárusok» nagyrésze legalább tudvalevőleg maga is szédelő. Tisztességes könyvkiadók, kik az irodalom terjesztése érdekében kísérletet tettek velök, sikkasztásaik folytán jelentékeny veszteséget szenvedtek. Sok utazása közben a rendetlen életmód következtében romlik meg, részegessé s könyelművé válik, némelyik a házalást egyenesen lopásra is használja fel. Innen, magyarázható meg, hogy némely nagyobb s épen a legintelligensebb lakókkal bíró városok e haszontalan faj ellen felmerült ellenszenv következtében a házalást saját területükön belügyminiszteri engedély folytán egyenesen eltiltották, s hogy e tilalmak évről-évre sza-

porodnak. A tisztességes kereskedők nagyrésze e szomorú tapasztalatok következtében le is mondott a colportage üzletről s az igen csekély kivétellel, ma szédelgők kezében van, mely körülmény természetesen nem szolgál arra, hogy az ügynökök társadalmi s erkölcsi jelentősége emelkedjék.

Ha már az ügynökök állása általában ily ingatag, előre is feltehetjük, hogy a zúgbankárok ügynökei kiknek tudniok kell, ha csak egy kis józan észszel bírnak, hogy ők egyenesen csalás közvetítésére vannak hivatva, nem tartozhatnak a legbecsületesebb emberek közé. Valóban e több százra menő faj, tagjai igen kevés kivétellel, szemén szedett szemét nép. De, hogy még ilyen is akad, annak sajátos oka van s ez ok abban áll, hogy a zúgbankár minden egyes üzlet megkötését busásan fizeti. Rendes és állandó szabály ugyanis, hogy az első részlet az ügynöké s ezért némely járadékterv szövegében ez a kitétel is olvasható «az első részleten kívül, mely felett az ügynök rendelkezik, minden további részlet egyenesen a bankházhoz küldendő be.» S mennyi a részlet? Fentebbi példainkból világosan látható. Egy kétszáz forintos járadéktervnel kap 40 forintot, egy 5000 forintosnál 1500 forintot! Már maguk e számok elég bizonyosságot tehetnek okos ember előtt, hogy az ily üzlet, mely mellékes dolgokra ily nagy összeget szán, egyszerűen csak szédelgés lehet. Mennyit kell nyernie 5000 frt mellett a «gazdá»-nak, hogy megbizottjának jutalomként 1500 frtot adjon. Valóban ily óriási keresetet (még ha csak a legkisebb tételt számítjuk is) tisztességes pályán felmutatni lehetetlen. Az ügynök tehát, kiknek, ha ügyes, miniszteri fizetésnél nagyobb jövedelme

van, minden lehetőet elkövet, hogy az üzlet sikerüljön. Néha az első részletből el is enged egy pár száz forintot, nem könyörületességből, hanem azért, mert jobb szeret 300—500 forintot keresni, mint semmit. Ha még ezzel sem elégedik meg a vevő, az ügynök tesz neki mindennemű ígéreteket, hogy fizetheti a vételárt apróbb részletekben is, hogy több mint 15 vagy 20 sorsjegyre fog játszhatni, hogy ha akarja, nem 3000, hanem csak 1000 frt járadékot kell neki átvenni a vételár aránylagos leszállítása mellett stb. Mindezt megígérheti könnyen, mert a vevő által aláírt nyilatkozatban s a járadékterven is ki van téve, hogy a «bankház» csak a maga által írottért felelős s ember legyen, de nem a budapesti hírhedt rendőrség, ki az ügynököt megfogja s szavatolásra bírja. Hiszen annyi esze van, hogy az ígéreteket lehetőleg négy szemközt tegye, azután meg «repülő» ügynök, kinek nincs hazája s végre is, ha már szorul a kapcza, nevét tetszés szerint változtatja s a törvényszék előtt, mint azt számos példa mutatja, oly merészséggel teszi le a hamis esküt, mintha csak arra született volna.

A zúgbankár különben még az ügynökökkel sem elégszik meg, sokkal furfangosabb cselei is vannak. Nem rég tűnt ki egyről, hogy egy a budapesti tudatlan polgárság közt nagy népszerűségnek örvendett akácza utcai jósnőt vesztegetett meg. A jósnő minden hozzáfordult «balek»-nek elmondta, hogy pár nap múlva egy-két úr fog nála megjelenni járadéktervvel s ha ezt megveszi, szerencséje meg lesz alapítva, mert a sorsjegyeken milliókat nyer s azután tudtára adta a «bankár»-nak a félig már megfogott szerencsétlenek lakását. A rablóbanda így folytatta munkáját valami

félesztendőn keresztül s akkor is nem készpénzzel, hanem járadéktervvel akarta fizetni. Általában a járadéktervvel üzérkedés abban különbözik az uzsorás-üzlettelől, hogy az uzsorás pénzt ad az embereknek és kap tőlök irást, a zúgbankár pedig irást ad az embereknek s kap tőlök pénzt. Készpénzt (kivéven egy kis csalogatót) a zúgbankár soha sem ad s így valódi risicója anyagi tekintetben nincs is, hogy erkölcsileg tönkre mehet, azzal a lelketlen ember úgy sem törődik.

Kieresztette tehát a polyp áldozatokat fogó karjait s azok elmentek az ország minden részében.

Keresni az áldozatot nálunk s általában a műveltség közepes fokon álló népnél nem is oly valami nehéz. Hol van az a magyar ember, ki ne szeretne egyszerre milliomos lenni? Ki ne ismerne száz s száz egyént közvetlen környezetéből (s kis önismeret kell ahhoz, hogy saját magát is közébök számítsa), kik minduntalan vagy legalább igen gyakran gondolkoznak arról, hogy mit csinálna akkor, ha százezrei volnának, ha egyáltalán gazdagabb volna. Bizony, nagyon kevés az elégedett ember hazánkban. Még a vagyonosak is találnak gazdagabbakat, kikre irigységgel néznek, kis anyagi zavar igen gyakran kelt náluk keserű panaszt s munkabénító «búfeledést», midőn egy ily vérmes reményekkel kecsegtető egyén valóságos angyalnak tűnik fel. Az amerikai bölcs Franklin mondta egykor: «Ne higgyj annak, ki állítja, hogy a munka s takarékoság nélkül meg lehet gazdagodnod, mert az ellenséged». Elismerjük e szavak igazságát, sokszor is elmondjuk, de hol van az a néhány ember, ki valóban követné?

Oly sok, oly mindennapi a «zúgbankár» lépére

ragadni kész gimpli, hogy valóban maguk az ügynökök is gunyolodni szoktak felettök. Nem egyszer hallottam, részben saját füleimmel e gúnyszavakat. Sajátságos kifejezéseik vannak ezeknek. A pizsok ügynök népnek, éppen úgy mint a nagy városok tolvajainak (hiszen rokonfajok, csak hogy az ügynök veszedelmesebb!) külön nyelve van. Azt, ki magát megcsalatja, «Krén»-nek nevezik. Ha a «Krén» a csalásra reá jön, akkor azt mondják — természetesen németül — «A Krén csinál egy balhét vagy egy balhaberert»; ha pedig a Krénnek az üzlet megkötésekor pénze nem volt, akkor a bankárnak azt mondják, hogy «Der Kren war Stier». De nem folytatom tovább, bármily érdekes volna is, e szemét nép ethnológiáját, talán majd akad más, ki kevésbé undorodik tőlök, mint én.

Magától érthető, hogy az ügynök (épen úgy, mint gazdájának papirjai) előnyös külsőben igyekszik megjelenni. A jó magyar népnek egykor még meg volt az az érzéke, hogy a «barázda billegetők»-ben nem bizott, de most — sajnos — már erre nem néz semmit, sőt a vaskos arany óraláncz, gyémántos gyűrűk s diszesen fodorított haj határozottan jó hatást gyakorolnak reá. Megjelenve a vidéki városban elegans fogadóba száll, a kaszinóba bevezeteti magát s társalgás közben gyakran beszél bankjáról s mellékesen nem egyszer említi fel, hogy ez s ez mily óriási szerencsét tett a «sorsjegy»-en, melyet tőle vásárolt. Ékes szóllása — mert meg kell adni, hogy ez ügynököknek általában pörgő s ügyes nyelvök van — rendszeren meghódít egy pár embert, ki alkudozásokat kezd vele, de ha ez nem történik is, a kaszinóban s a vendéglő személyzetétől bizonynyal hamar megtudja, hogy kik a városban a már-már ingadozni kezdő s ezért «szerencse» után so-

várgó emberek s azokat rögtön személyesen felkeresi. Nagyon sok ily embert talál mindenütt. Tudva van, hogy nemeseink nagyrésze eladósodott, a köztisztviselők $\frac{3}{4}$ -ének saját vagyona nincs s csekély fizetéséből még is kénytelen (már legalább ő vagy felesége úgy hiszi) nagy háztartást vinni, hogy a többiektől el ne maradjon. Az ily prédákat támadja meg a mi ügynökünk, nem a valóságos dögök kellene neki — hogy ily prózai hasonlattal éljünk, — hanem az olyanok, kiken már rothadni kezdő eleven hús van. Néha azonban felkeresi a tervezgetni szerető együgyű embereket is s itt még áránylag legkönnyebb dolga van, mert már félig lépre ragadtak.

Az ügynök különben elég emberismerő arra, hogy egy látogatással be ne elégedjék. Rendesen csak «a magot hinti el», azután eltávozik a városkából, más felé megy maghintésre s pár hó múlva, midőn már érni kezdenek a viszonyok, ismét visszatér s az aratást lekaszálja.

Jellemző e nép eljárására az az ügyesség is, mellyel a különböző áru sorsjegyeket s járadékterveket egymásután értékesíteni törekszik. Legelőször — kivéve természetesen a nagy koncokat — csak kisebb 200 vagy 500 forintos járadékot ad el, de néhány hó múlva ismét visszatér a vevőhöz, tudatja vele, hogy a bank «legközelebb» újabb járadékterveket bocsátott ki, melyek az eddigieknél sokkal előnyösebbek, mert, ugymond, a vételár egyrészt kisebb, másrészt a sorsjegyek, úgy azok, melyeket a részletfizetések után meg fog kapni, mint azok, melyekre $\frac{1}{20}$ részben fog játszhatni, sokkal értékesebbek, sokkal több a nyeremény és nem 15, hanem 20 sorsjegyre fog játszhatni; így tehát 1 vagy akár 3 millióval többet fog nyerhetni. Ha a kellő hangulatot

előidézte, tudatja, hogy ez új kibocsátás nagyobb összegekről szól ugyan, de a vevő oly apró részletekben fogja fizetni a vételért, mint az előbbinél. Csekély rábeszélő tehetség kell, hogy az 500 forintos járadék helyett vegyen egy 3000 forintos járadékivet. Ekkor az első évre tett befizetéseket beszámítja a második vételre, a kisebb részletekre nyújtott kilátás azonban csak «mondott malaszt» marad.

Maga a zúgbankár elküldi ügynökeit ily stornirozási műveletek végrehajtására. A járadékiv szabályai szerint ugyanis a bankár csak az összes részletek lefizetése után tartozik a vevőt kielégíteni. De, mint mondtuk, a bankár fizetni absolute nem szeret. Ezért, ha a vevő szorgalmas fizető s a részletfizetéseket az első vételre már annyira teljesítette, hogy csak egy pár havi részlet van hátra, a «bankház» kényelmetlenül érzi magát, hogy most már az 500 forint aranyjáradékot (nem az övét, hanem az államét) csakugyan meg kell venni s kész örömmel cseréli fel a járadéktervet nagyobb járadékkal, mert akkor még tovább nyúzhatja áldozatait. Néha az is előfordul, hogy az egyik bankház a másikkal versenyezve, az ott megkezdett befizetéseket átvállalja és beszámítja a nála vett járadékterv vásárlásába. Veszteni úgy sem fog, hiszen emberi számítás s a tapasztalat szerint neki soha sem kell fizetni.

Hiába állítja a szegény áldozat, hogy nincs kész pénze. Az ügynök jó előre megtudta, hogy van egynehány eredeti sorsjegye. Ha más mód nincs, azzal csinál kedvet áldozatainak az ügyletre, hogy hajlandónak nyilatkozik az első részletfizetés helyett a sorsjegyeket elfogadni s még 10 %-al magasabb áron, mint a hogy most a tőzsdén árulják. És ezzel rendszerint megfogja áldozatait, mert azt képes megítélni

bárki, hogy igazán drá gábban fizetik-e meg neki az ő értékpapirjait vagy sem, de arra már kevésbé képesek, hogy megítéljék a vett új «értékpapir» azaz a zúgbankár járadéktervének — értéktelenségét.

Hogy a szegény népet mennyire elámítják ez ügy-nökök, kitűnik abból, hogy a vevők nagy része még váltót is ad a bankháznak, mely e «biztosíték»-ot oly ürtügy alatt kéri tőlük, hogy neki most már meg kell venni a 23 sorsjegyet. Vannak esetek, midőn az elámított emberek az igazi «K r é n»-ek még ékszereiket is elzálo-gítják, hogy el ne késsenek az első részlet lefizetésével az ügynök tovább utazása esetén. Mily ábrándos dolgok azok a milliók! Azután a bankház, hogy még jobban ma-gálhoz kapcsolja áldozatait, készpénzt is fizet, természetesen csak 3—5 frankot, állítólagos járadéka kamatait s csak akkor, midőn az áldozat már legalább huszszor annyit fizetett neki. Hasonló itt eljárása, mint a hamis játékosoké, kik rendszeren egy pár garast meghagynak áldozataiknál, részint azért, hogy a rendőrségnél fel ne adja őket, részint hogy az esetben, ha újból pénze akad, ismét felkeresse őket. A pár hitvány frank itt is oly csal-étek, melyet még a készpénzfizetéstől irtózó zúgbankár is kész megadni — a »G'schäft« érdekében. Különben ki-mutattuk fentebb, hogy e pár franknál is van direct haszna, mivel a magyar államjáradék kamatai sokkal nagyobbak.

* * *

Átérhetünk most már annak rajzolására, micsoda eljárásokat követ a zúgbankár, ha a polyp karok közé jutott áldozat észrevéve vagy legalább sejtítve meg-csalattatását ez ölelő karok közül menekülni azaz

az üzlettől visszavonulni akar. Egyelőre azonban csak azokat a kísérleteket említjük fel, midőn az illető vevő nem elég határozott vagy épen szégyenlős s ezért a bankház ellen direct fenytő feljelentést még nem akar tenni.

Egyszerűen félbehagyni az üzletet s veszni hagyni már befizetett részleteit természetesen senki sem akarja, különösen ha már 2—3 részletfizetése is van. De ha akarná, sem tehetné oly könnyen. A bankárnak, mint említettük is, kezében van «a biztosító váltó», melyen a lejárat nincs kitéve s mely a járadékterv vétel árának feléről, de néha $\frac{2}{3}$ részéről is szól. E váltót, nagyobb biztosítás kedvéért, még az asszonynyal vagy valamely rokonnal is aláíratják. Ha talán abban a hitben is van, hogy e váltó már nem érvényes, a bankár gondoskodik arról, hogy megtudja, hogy e váltót pár hét alatt bármely körülmények között executió folytán beveheti rajta. Igaz, hogy a törvény útján majdan keresheti igazait, addig azonban a szenvedett végrehajtás s perköltségek egészen tönkre tehetik. A legtöbb ember természetesen már érti ezt s ezért nem igen mer mozogni, ellenkezőleg könyörgésre fogja a dolgát s siránkozva panaszolja el családjá állapotát. Könyörögni egy bankár előtt! S mégis — a bankárnak is van szíve, legalább igen gyakran emlegeti ezt, megvigasztalja az illetőt, talán egy keveset enged is neki s a többi fizetésre nézve «tisztán ő iránta való szivességéből, bár önmaga feláldozásával» ismét uj váltót állittat ki. A szegény áldozat még jobban belekeveredik a hínárba s most már többé nincs remény sem a megszabadulásra.

Esetleg hivatkozik arra, hogy az ügynöktől ilyen s ilyen kedvezményeket nyert s perrel fenyegeti a

bankárt, ha a kedvezményeket nem teljesíti. De a bankárnak erre nézve is van kibuvó ajtaja. Eltekintve attól, hogy magán a papíráradék terven világosan, bár néha igen apró betűkkel, írta ki, hogy csak azért s annyiban felelős, a mennyi e tervezetben bennfoglaltatik, mindenkor kész arra megesküdni, hogy ő az ügynököt semmire sem hatalmazta fel, a mi e terven kívül állana s a törvény előtt is az írott szerződés áll, melyet pedig a vevő is aláírt. A túl magas árt nem panaszolhatja fel, hiszen egyáltalán nem tilos valamely dolgot drágán eladni. Hogy az ügynök (a mi gyakran megtörténik) nem hagyott neki elég időt a szerződés gondos átolvasására vagy épen fenyegetést használt, a törvény előtt nem ok, legalább nem oly ok, hogy az ügyletet egyszerre semmisnek mondanák. De a bankár ily esetekre még külön is biztosítja magát. Kiszámított ördögi ravaszsággal ugyanis az ügylet megkötése után, mintegy ügynöke eljárásának megkötése gyanánt, későbbi dátummal iratja alá a végérvényes szerződést, melyben világosan nyomatva van, hogy a vevő teljes jó szándékából kényszerítés nélkül s a szerződés teljes ismerete mellett vállalja el a kötelezettséget s mindez a szöveg közé úgy van betoldva, hogy egész természetesnek látszik s a még akkor milliókról álmodozó vevő épen nem képes benne megütközni.

Midőn a vevő ennyire sarokba szorítva látja magát, rendesen egyezkedni iparkodik a zúgbankárral főképp azért, hogy váltóját visszakaphassa. Az egyezkedés eredményét előre képzelhetjük. A befizetett összeget mind elveszti s a «bankár megkárosításáért» (a szegény ember oly sokat tud neki a költségeiről s befektetéseiről beszélni) még fizet egy pár száz forintot, hogy

a váltót visszakaphassa. A bankár mindezt zsebre dugja s még ő panaszkodik s még ő érzi magát (legalább szavakban így fejezi ki) nagylelkűnek a szegény áldozat iránt.

Vannak azonban egyes, bár ritka, esetek, midőn a megcsalott ember elkeseredésében egyenesen fenyegető pert indít a bankár ellen.

E per csaknem kivétel nélkül a felperes kárára dől el s így csak annak költségeit szaporítja.

Mit is hozhatna fel lényegileg az üzlet ellen?

Megcsalták azzal, hogy ő a járadéktervet államiilag biztosítottnak hitte? — Hiszen ez egy szóval sincs directe mondva a szövegben s hogy első pillanatra úgy tűnik fel, az nem érv. Olvasta volna el figyelmesen, hiszen maga a «bankház» felszólítja arra utóiratában, hogy ezt tegye, mert ő csak az itt irottakért felelős.

«Azt hitte, hogy e járadéktervet kiváló nagy bankház adja ki». — Hinni sokat szabad, de még az egyszerű tévedés nem döntheti meg a szerződés érvényességét, különösen nem az esetben, ha a tévedés nem a fődologra vonatkozik. E szerződésnél pedig nagyon mellékes, hogy kivel köttetik. A bankár saját hivatalos bejegyzett cégét használta, sőt nevét is oda nyomatta, hogy apró betűkkel, az nem lényeges. Végre az elfogadó nyomtatott nyilatkozatban, melyet a vevő aláírt, a bankház per «Ön» van címmezve s e címmezés természetesen csak egyes egyénekre magyarázható, de sohasem testületre vagy részvénytársulatra. Hogy a bankár maga nem gazdag, az nem ok a szerződés megszegésére. Ha valaki birtokot vesz s a telekkönyvet meg nem nézi, esetleges károsodása az ő baja.

«Azt állítja, hogy sokkal nagyobb összeget fizetett vele a bankár, mint a mennyibe az értékpapírok

kerültek? — Hjah istenem, így szól a válasz, hát hibás az a kereskedő, ki értékét nem igyekszik lehetőleg drágán eladni. S azután nincs-e ott magában a járadékterv szövegében valahol eldugva, hogy a vételárt a szerződők egyetértőleg állapították meg magasabbra, mint a börzei árfolyam volt abban az időben, tekintettel a részletfizetési jogra s arra a nagy előnyre (!), hogy milliókra játszhatott. Utóvégre tehet-e arról a bankár, hogy a milliókat számára ki sem huzzák. Ő számokkal, a legnagyobb nyereségeket sorolva fel, mutatta ki, hogy e milliók nyérése nem lett volna absolute lehetetlen s ezért a milliókért csak lehet valamit riszkirozni? Valjon nem czélszerűbb lett volna-e készpénzzel megvenni az aranyjáradékot, ha a vevő maga nem akart szerencsejátékot folytatni. A szerencse nem kedvezett neki: elítélhető-e ezért a bankár, ki az irott feltételeknek eleget tett. *Volenti non fit injuria*.

Azt sem hozhatja fel, hogy az ügynök neki ezt s ezt ígérte. Írásban volt, hogy a bankár csak az irott dologért felelős. Az ügynököt, ha szükség van reá, a bankár mindenkor desavouálhatja; ő maga pedig csak nem akarta a vevőt megcsalni, hiszen sohasem látta s járadékterve nem egyenesen az ő számára kelt.

Felhozhatnák még, hogy a zúgbankár sorsjegyeket ígér, melyeket azonban sohasem vásárolt meg s nincsenek is birtokában. De hogyan bizonyítják be ezt. A bankár csak akkor kénytelen a sorsjegyet kiadni kezéből, ha a sorsolásban részes husz tag, kik egymás létezéséről mit sem tudnak, mind együttesen s egy meghatározott órában jelennek meg nála s még ezen felül, ha mind ez a husz tag (egy pedig véletlenül nincs itt!) mind a 20—50 részletet egészen pontosan fizette ki. Mivel e sok «ha» valóságos fából csinált

vaskarikát képez, a gyanakvó vevő biróilag akarja kényszeríteni az eladót, hogy az eladott értékek tényleges birtokát kimutassa. De lehetséges-e ez? Jogi elvek szerint a tulajdonjog csak a tényleges átadás által szerzhető meg s ő még csak részleteket fizetett. A vevőnek tehát előbb igazolási pert kell indítani, ezt biztosan elveszti, de ha reménye van megnyerni, a per hosszú folyama alatt a bankárnak módja van a sorsjegyeket megszerezni. Különben is a bankár rendesen óvatosan kerül minden oly kifejezést a járadéktervben, mely egyenesen arra magyarázható, hogy ő köteles az eladott értékpapirokat folytonosan kéznél tartani.

*   *   *

De hát soha sem fizet a részlet papirokkal üzérkedő bankár s teljesen képtelen a vevő rajta bármit is megvenni?

Rendes körülmények közt, a többször emlegetett frankokat kivéve, csakugyan soha sem fizet.

A járadékterv elárusítása a nyomatási költségen kívül épen semmibe sem kerül; az ügynök fedezi a többit abból a dús jövedelemből, melyet az első részlet megnyerése hoz. Ha a vevő pontosan fizet, mint fentebb láttuk, ügyes fogásokkal kieszközölni, hogy a kötött szerződés felbontassék — más jobbnak reményében. Ha végre a sorsjegyeket is át kell adni (ez a legkritkább eset!), az ismert pontozat szerint mindég van ürügye az állítólagos sorsjegyeket eladni s a «tulajdonosok»-nak a vételár s annak kamatai levonása után a — maradékot átadni.

Nem mondjuk, hogy e szabály alól nincsenek kivételek. Utoljára még a rókát is meglehet néha fogni,

avagy a róka azért is ad csalogatóul egy kis koncot nagyszáju s befolyásos embereknek, hogy minél többen ragadjanak a lépre. Vannak oly esetek is, hol a «skandalum»-tól megijedve vagy a rendőrség által kényszerítve egyes vevőknek valamit visszaad, vagy (s ezt jobban szereti) a vételárakat leszállítja. De hogy ily részletivek árulója általában tisztességesen járna el üzletében, arról nincs tudomásunk. Lehet, hogy van köztök egy pár, de kétkedünk benne.

A polyp, e tengeri szörny, nem bocsátja el áldozatait?

* * *

Nincs tehát egyáltalán menekvés e zúgbankárok üzelmiei ellen? Nem elég erős-e a törvény s igazság, hogy hatalmat vegyen felettök.

Nem. Elég szomorú dolog, de tény. Azt a rafinirt tervezetet, melyet a budapesti zúgbankárok kiadni szoktak s melyet fentebb részletesen ismertettünk, jelesen törvényeink s intézményeink segítségével még csak hivatalból megtámadni sem lehet. Egy alkalommal, midőn a szomszéd Bécsben már erősen kikeltek ellenök s üldözni kezdték őket, a mi kormányunk is adott ki egy rendeletet (1878. decz. 2-án 27,285 sz.), melyben a sorsjegyeknek és bármely szerencsejáték hasonló részletiveinek házalás utján való elárusítását szigoruan megtiltja. S mit használt ez a rendelet? A solid bankárok mindinkább visszavonultak az üzlettől s a tért a kétes eljárásu zúgbankárokra bízta. Mert valóban eltítani alig lehet e házalást. Utóvégre is a bankár ügynök e nem házaló. A házaló jogi fogalmaink szerint rendes üzlet helyiséggel nem bír, portékáját magával hordja s a vevőnek azonnal

átadja. A zúgbankár ügynöke azonban nem portékát hord magával, hanem az eladó által aláírt áruszállítási szerződést s magát az árut (az ígért értékpapirokat) a vevő csak Budapesten veheti át s csak akkor, ha minden részletet megfizet. S végül az eladónak nemcsak rendes üzleti helyisége, de hangzatos bankcége is van. De ha tényleg intézkedni akarna is a hatóság ily ügynökök ellen, az elegans külsejű s egyeseket meglátogató «urak» képesek a gyanút elhárítani maguktól s régi közmondás, hogy eső után felesleges a köpeny.

A hatóságnak a beavatkozásra ritkán is van alkalmja. A legtöbb ember szégyenli, hogy reászédtek vagy épen fél, hogy a fedezetül adott váltót exequálják. Megtörténik ugyan, hogy a bankár ur saját agensét is megcsalja s a neki ígért provisiot a legfurcsább ürügyek alatt megvonja tőle. De még az agens sem megy a törvényszékhez, hiszen ludasnak érzi magát s csak az által boszulja meg magát, hogy concurrans bankárhoz megy s annak segítségével a már kötött szerződéseket megsemmisíteni igyekezik.

Két hatalmas fegyver azonban még is van ellenük: egyik a törvényhozás, a másik a sajtó.

Szóljunk előbb a törvényhozásról.

Az osztrák parlament 1878-ban egy pár buzgó képviselő eredményes agitációja következtében törvény által tiltotta meg többek között, hogy a sorsjegyeket a sorsolási tertvől eltérő módon árusítani nem lehet, különösen (s ez lényeges!) nem szabad a sorsjegyeket más üzletekkel összeköttetésbe hozni, nem szabad azt ügynökök közvetítésével eszközölni s az árulásra jogositott bejegyzett czégek minden sorsjegy árulásról hiteles könyvet tartoznak vezetni. Alig egy pár év telt

el e törvény életbelépte óta s Ausztriában, hol pedig különösen Bécs az ily zúgbankárok egyik főfészke volt, az értékpapírok s sorsjegyek együttes részletfizetésre eszközölt eladása csaknem egészen megszünt s e lelketlen üzlettel foglalkozó egyének egy része — mint fájdalommal konstatálhatjuk — Budapestre s a keleti tartományokra vetette magát. De a gomba módon gyarapodó ügyletek s a sok panasz nem volt még elég hogy a mi kormányunk is hasonló üdvös törvény hozatását eszközölte volna. Pedig ily törvényre ma már égető szükség van s a hazafiaknak fontos feladata, hogy annak létrejöttét minden lehető erkölcsi fegyverrel előmozdítsák. Örömmel vettük tudomásul a napi lapokból, hogy a jövő hóban tartandó jogászyülés tárgy sorozatába felvették e kérdést is s azzal tüzetesen akarnak foglalkozni. Üdvözöljük a lelkes férfiakat s melegen óhajtjuk, hogy céljuk elérve legyen s szakértő határozatukat a törvényhozó testület tagjai is komoly figyelembe részesítsék.

De a törvényhozás szava még nem elég. A sajtó s társadalom közreműködése is szükséges. Ne riadjanak vissza a revolversajtó példájától, mely annyi ostromlás daczára a magyar fővárosban még mindig burjánzik. Egy-két felszólalás, néhány megbélyegzés nem elég ugyan a baj gyökeres orvoslására de nem is felesleges. Ha elég erős s határozott a közvélemény kárhóztatása, bizonynyal lesznek egyesek, kik e szegyeteljes üzlettől félnékségből visszavonulnak, de ha nem lennének is, okul népünk s óvatosabb lesz az ily üzletek megkötésében. A nyilvánosság mindenkor elengedhetetlen a nem tisztességes pénzszerzési eszközöknek s egyes könyelműségekre hajlandó egyének hatásos nevelő eszköze. Szóljon fel azért a sajtó egyhangulag

s férfiasan az értékpapírok s sorsjegyek ilyenemű elárúsítása ellen s a társadalmi célok előmozdítására alakult egyletek tegyék önmagok kötelességévé, hogy e fontos ügyet megbeszéljék s annak orvosszereiről gondoskodjanak.

Nem kell felednünk azt a körülményt sem, hogy az ily üzletek a tömérdek erkölcsi s anyagi kár mellett, melyet okoznak, nemzetünk hitelét is jelentékenyen rongálják. Az állampapírokat veszik mindannyian működésök alapjául, mert jól tudják, hogy már érni s terjedni kezd nemzetünkben az a tudat, hogy állami életünk e jelentékeny tényezőinek s hitelünk egyik főeszközének a haza polgárai között minél szélesebb körben terjesztése hazafiui kötelesség, s tudják mellesleg azt is, hogy e papírok általában a legjobb tőkebefektetések közé tartoznak. De e tudat s a hazafiasság náluk csak köpeny, hogy a sorsjegyekkel szédelegessenek, csak eszköz, hogy a nagy közönség kiszivattyuzására tervezett számításait avatatlanok előtt tisztán s «biztosított»-nak tüntessék fel. Nem tisztán társadalmi baj tehát e szédelgés, hanem egyuttal politikai s az ország jövőjével komolyan foglalkozó férfiak nem tesznek kicsinyes munkát, midőn e kérdéssel is foglalkoznak.

Én átéreztem s tudom méltányolni azok törekvését, kik e szédelgés orvoslásán közreműködni akarnak. Nem is elégszem meg e röpirat közrebocsátásával, de folyton figyelemmel fogom azt kíséni Tekintélyes solid bankárok s ügyvédek ígéletét bírom, hogy e munkámban támogatni fognak s a zűgbankárok által megcsalt feleknek, ha azok közbenjárásért hozzám (Budapest, V. ker. Géza-utca 7. sz.) fordulnak, díjmentes tanácsosal s támogatás-

sal szolgálnak. Hiszem s reménylem, hogy e munkában nem is maradunk magunkban s a tisztességes sajtó meg tesz minden lehető, hogy e törekvésünket a közvélemény is támogassa.

S még csak egy szót befejezésül . . .

Az értékpapírok s sorsjegyek ilyenmü részletfizetésre eszközölt elárusításával foglalkozó zúgbankárok s ügynökök $\frac{1}{5}$ része izraelita. Keresztyének is vannak köztük, s nem csupán kikeresztelkedett zsidók, de kétségkívül nagy kisebbségben. A közvélemény ez okból az ily üzleteket határozottan a zsidók csalási hajlamának tulajdonítja s a zúgbankárok lelkiismeretlen működése nem kis mértékben mozdítja elő azt a társadalmi bajt, melyet antisemitismusnak neveznek. Magam is zsidó vagyok s nem tagadom, hogy fájdalommal érzem e sötét áramlat erősödését hazánkban. De nem okolom érte a népet. Ki követelhetné jogosan, hogy ők szigorú logikával megkülönböztessék az embert vallásától, midőn azt az ugynevezett intelligentia nagy része sem teszi meg: Ős régi átka ez Izrael népének. Ki törődött valaha a Hoszterek s Rózsa Sándorok felekezeti jellegével s ki merészelt azok gantzeteit az egész felekezetnek bünül róvni fel? Reánk vonatkozólag ez mindennapi dolog s az esztelen antisemitikus irány e logikai zürzavart napjainkban nagyon is éleszti. A zúgbankárok általam vázolt működése kétségkívül jelentékenyen hozzájárul ehhez. Kimutathatjuk az ítélet igaztalan voltát, szólhatunk a hibás logikai következtetés ellen, hasztalan. De van egy gyökeres orvossága, s ez az, ha maguk a zsidók üldözik a bűnt, melyet zsidó követett el, ha maguk leplezik le a rejtett üzleteket, melyekben — ha nem is kizárólag, de kétségkívül túlnyomólag — zsidók a részesek. Ezért hívom én fel még a sajtó s törvényhozás mellett az intelligens zsidókat is, hogy e nagy társadalmi baj megszüntetésére első sorban működjenek közre. Becsületes embernek kötelessége ezt tenni, becsületes

zsidónak önérdéke is. Hadd tudják meg tetteinkből keresztyén hazánkfiai, hogy a nemzet s a magyar társadalom érdeke csak úgy szívünkön fekszik, mint nekik. Hiszen mi is intelligens zsidók, ezt büszkén merem állítani, csak oly magyarok vagyunk, mint ők. Hamis volt a szó, mely minket «magyar zsidók»-nak keresztelt el; nem, mi ellenkezőleg zsidó vallásu magyarok vagyunk. Első mindenkor a nemzeti jelleg, mely a haza minden polgáránál egy s csak azután jó a felekezeti megkülönböztetés, s a hol a kettő összeütközésbe jó, bár ily összeütközés alig gondolható, készek vagyunk a felekezeti érdeket is feláldozni. Nem áttérésről van szó. Ám kereszteltesse meg magát, kinek meggyőződése azt sugalja, de gyáva és erkölcstelen ember az, ki hitét érdekből hagyja el, habár nem képes más felekezet körében az absolut igazat feltalálni. De erre nincs is szükség. Békésen megélnék hazánkban a különböző keresztyén felekezetek egymás mellett, békésen meg fog férni a keresztyén is a zsidó mellett, ha egykor ki lesz irtva a jelenlegi zsidók nagy részénél uralkodó vakhit, hogy ők első sorban zsidók s csak azután magyarok. S ennek kiirtására egyik legalkalmasabb eszköz, ha maguk a zsidók üldözik a gúny, megvetés s a közvélemény hatalmas szavaival a gazembereket s csalókat, még ha véletlenül zsidóknak születtek is. Különböztessük meg magunkat szóval is tőlök, mert tetteleg úgy is különbözünk, s keresztyén vallásu magyar polgártársaink a velök született igazságérzetnél fogva szintén csakhamar hirdetni fogják az éles különbséget. Legyen e lelketlen zúgbankárok működésének leálcázása kezdet arra, hogy megmutassuk, minő a magyar ember, ki véletlenül zsidó vallásu s az antisemitismus igaztalan, logikátlan vádjai nevetségessé válnak.

* * *

Merész kérdés fejtegetésébe fogtam. Ismeretlenül s gyenge erővel egy nagy társadalmi bajt igyekeztem

ecsetelni, társadalmi bajt, melynek megszüntetése közönyös természetünk miatt, mely ily fontos kérdésekkel részletesen foglalkozni nem szeret, nagy nehézségekkel jár s melynek bolygatása hasonló a darázsfészekéhez, a bolygatónak kellemetlenségeket s bajokat idéz, de elismerést ritkán Ismertem e nehézségeket, tudtam a bekövetkezendő kellemetlenségekről, mielőtt az első sort leírtam volna. S még is megtettem. Ki érezni tud, ki velem együtt látta volna a nyomort s azokat a könnyeket, melyeket e lelketlen polypok áldozatai hullatnak, bizonynyal úgy tett volna, mint én. S volt-e okom habozni? Örök igazság uralkodik az emberek tettei felett s a feltárt bűn előbb-utóbb felkölti az erkölcsi felháborodás érzetét. Lehet, hogy szavam gyenge erre s soraim nem részesülnek kellő figyelemben. De hiszem, hogy eljő a közel jövőben (hiszen már csordul-tig telt a pohár) az a férfi, kinek szava a magyar társadalom e rákfenéjére vonza a közvélemény figyelmét, hogy hatalmas erkölcsi erejével tönkre tegye e szédelgőket.

Ne hagyjuk addig sem elaludni a kérdést. A sajtó, a törvényhozó testület tagjai, az intelligens zsidók karöltve küzdenek e baj ellen. Higyjék el nekem, hogy veszedelmesebb szédelgés nincs hazánkban jelenleg s e rút fajzat, melyet jelen soraimban bemutatam, nagyobb erkölcsi s anyagi kárt okoz nemzetünknek, mint a mennyi országos elemi csapások vagy csaták elvesztése által szenvedhetünk.

(Vége.)

